

dr Rafał Warząta
Katedra Makroekonomii
Wydział Nauk Ekonomicznych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

AUTOREFERAT
DOROBKU NAUKOWO-DYDAKTYCZNEGO

Olsztyn, 24 lutego 2016 r.

1. Imię i nazwisko: RAFAŁ WARŻAŁA

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

- Doktor nauk ekonomicznych uzyskany w dniu 15 czerwca 2005 r., na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Rozprawa doktorska pt.: *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na rozwój regionalny (na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego)*. Promotor: dr hab. Janusz Heller, prof. UWM w Olsztynie.
- Magister ekonomii na Akademii Ekonomicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) 2000 r. Praca magisterska pt.: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako czynnik rozwoju gospodarczego i transformacji systemowej w Polsce*. Promotor: Prof. dr hab. Irena Pietrzyk.
- Ukończone studia doktoranckie na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie w latach 2000-2004.
- Dyplom studiów podyplomowych na Wydziale Socjologii i Pedagogiki Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie w zakresie pedagogiki nauczycielskiej w 2007 r.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 2006 – obecnie Wydział Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie, adiunkt – podstawowe miejsce pracy
- 2007 – 2015 Olsztyńska Szkoła Wyższa im. J. Rusieckiego w Olsztynie, adiunkt – drugie miejsce pracy
- 2003 – 2006 Wydział Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie, asystent
- 2000 – 2003 Wydział Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie, asystent (1/2 etatu), doktorant

4. Prezentacja rozwoju naukowego

Pracą naukową zajmuję się od 2001 r. Rok wcześniej obroniłem pracę magisterską w Akademii Ekonomicznej (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w Krakowie, gdzie się urodziłem. Tematyka mojej pracy magisterskiej była konsekwencją ukończonego kierunku – międzynarodowe stosunki gospodarcze i polityczne oraz specjalności – handel zagraniczny.

Od 2000 r. ze względów osobistych zamieszkałem w Olsztynie, i podjąłem pracę w ówczesnej Katedrze Ekonomii, na Wydziale Zarządzania i Administracji. Byłem zatrudniony w charakterze asystenta – doktoranta, co wiązało się z prowadzeniem zajęć ćwiczeniowych z mikro i makroekonomii oraz realizacją studiów doktoranckich. Studia doktoranckie ukończyłem w 2004 r., a w czerwcu 2005, na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu obroniłem pracę doktorską, pt.: *Wpływ bezpośrednich inwestycji*

zagranicznych na rozwój regionalny (na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego). Było to z jednej strony rozwinięcie zainteresowań studenckich, zaś z drugiej, próba oceny roli i znaczenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju regionu Warmii i Mazur. Zainteresowanie problematyką bezpośrednich inwestycji zagranicznych zaowocowało także autorstwem dwóch rozdziałów w monografiach pod redakcją naukową prof. Włodzimierza Karaszewskiego z UMK w Toruniu (pełny opis publikacji znajduje się w oddzielnym załączniku). W 2006 roku otrzymałem nagrodę Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, za osiągnięcia w dziedzinie naukowej.

Moje zainteresowania naukowe zaczęły obejmować również problematykę zróżnicowania w rozwoju regionalnym Polski i konsekwencji z tym związanych. Już bowiem na przykładzie alokacji przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce – problemu badanego w pracy doktorskiej oraz w późniejszych publikacjach – można było dostrzec znaczne dysproporcje w tym zakresie. Zaprezentowana w omawianych artykułach analiza wykazała znaczną przewagę w lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Polsce województw najwyżej rozwiniętych ekonomicznie, z największymi aglomeracjami miejskimi, dużym lokalnym rynkiem zbytu, położonych – oprócz mazowieckiego – w zachodniej lub południowo-zachodniej Polsce, dobrze rozwiniętą strukturą społeczną i techniczną (drogi, lotniska) oraz dużym zapleczem intelektualnym. Bardzo ważnym czynnikiem lokalizacyjnym była także bliskość granicy południowo-zachodniej oraz zachodniej Polski. Dodatkowo na korzyść wskazanych regionów oddziałują zlokalizowane tam specjalne strefy ekonomiczne.

Wraz z nadejściem w 2008 roku sygnałów o zbliżającym się okresie kryzysu gospodarczego w Polsce, moją uwagę zwróciły rozbieżności zarówno w czasie, jak i stopniu oddziaływania skutków załamania gospodarczego na gospodarkę Polski ogółem oraz na region Warmii i Mazur. Z tego też powodu zacząłem poszukiwać odpowiedzi na stawiane sobie następujące pytania:

- **Czy zjawisko kryzysu ekonomicznego znajduje swoje odzwierciedlenie w jednakowym stopniu w skali całego kraju?**
- **Jakie są prawidłowości regionalnego zróżnicowania „wrażliwości” na zjawisko kryzysu ekonomicznego w Polsce?**

Pytania te były o tyle istotne, gdyż nadejście kryzysu spowodowało lawinę opracowań i analiz jego przyczyn jak również potencjalnego przebiegu na poziomie ogólnokrajowym i ponadnarodowym (UE). Prawie w ogóle nie było natomiast badań na ten temat o charakterze regionalnym. Tymczasem już porównanie przebiegu wahań koniunkturalnych w województwie warmińsko-mazurskim z analogicznym przebiegiem zmienności koniunktury w kraju ogółem pozwoliło mi na ocenę stopnia zróżnicowania wahań koniunkturalnych pomiędzy odmiennymi pod względem rozwoju oraz struktury PKB obszarami.

Asumptem do podjęcia problematyki diagnozy stanu koniunktury gospodarczej w ujęciu regionalnym, było także pojawienie się zapotrzebowania na tego typu analizę ze strony

przedstawicielei władz regionalnych w województwie warmińsko-mazurskim, tzn. Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego. Z inicjatywy wojewody powołano kolegium analiz ekonomicznych, którego jestem przewodniczącym. Jednocześnie w latach 2009-2015, w kwartalnych interwałach opracowywałem oraz referowałem na forum kolegium raporty na temat stanu koniunktury gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego oraz krótkookresowej prognozy w tym zakresie.

Analiza koniunktury gospodarczej wymaga z jednej strony podbudowy teoretycznej, zaś z drugiej, dysponowania odpowiednio długimi szeregami czasowymi zmiennych, istotnych dla obserwacji zmian sytuacji gospodarczej regionu. Konieczność pozyskania tego typu informacji zaowocowała również inicjatywą realizacji przedmiotu uczelnianego: *koniunktura gospodarcza*, na kierunku ekonomia. Obok prowadzonych dotychczas zajęć z makroekonomii oraz podstaw ekonomii, można wykorzystywać wiedzę z tego zakresu do interpretacji ekonomicznej zmian wielkości reprezentujących stan koniunktury gospodarczej zarówno całego kraju, jak również konkretnego regionu.

Jednak najważniejszym z punktu widzenia analizy sytuacji gospodarczej jest możliwość syntetycznej oceny stanu koniunktury, będącej wypadkową wielu zmiennych ekonomicznych. W literaturze funkcjonują różne narzędzia stosowane do oceny przebiegu wahań koniunkturalnych. Każde z nich posiada zarówno zalety, jak i również pewne wady. Z uwagi na fakt ograniczonej długości szeregów empirycznych, dotyczących gospodarek regionów, jak również wysokiej pracochłonności badań ankietowych, podjąłem próbę opracowania tzw. regionalnego barometru koniunktury dla województwa warmińsko-mazurskiego. Procedura konstruowania, jak również efekty z tym związane zostały zawarte w monografii pt. *Pomiar i prognozowanie koniunktury gospodarczej w ujęciu regionalnym na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*.

Bezpośrednim powodem podjęcia takiego zadania jest rosnąca rola regionów w realizacji polityki gospodarczej – realizowanej zarówno na szczeblu krajowym, jak również ponadnarodowym (programy UE). Dodatkowym bodźcem był fakt, iż Warmia i Mazury – jako samorządowe województwo – nie posiadały jeszcze własnego, ilościowego miernika koniunktury gospodarczej. Jedynym znanym autorowi sposobem pomiaru koniunktury dla województwa warmińsko-mazurskiego jest pomiar jakościowy, publikowany niezależnie przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową oraz Główny Urząd Statystyczny. Jest to jednak metoda zasadniczo odmienna od zaproponowanego w niniejszej pracy podejścia ilościowego do badania koniunktury w ujęciu regionalnym, na obszarze Warmii i Mazur.

Autorska koncepcja ilościowego barometru koniunktury dla Warmii i Mazur była także odpowiedzią na oczekiwania formułowane przez Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie. Dotyczyły one możliwości ogólnej diagnozy bieżącej koniunktury w regionie, jak również krótkookresowej prognozy jej zmian. Stąd też – oprócz analiz cząstkowych, zawartych w publikowanych przez autora kwartalnych raportach na temat stanu koniunktury gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego – dokonywałem również syntetycznego pomiaru koniunktury gospodarczej w regionie Warmii i Mazur, z

wykorzystaniem metodyki zaproponowanego w omawianej monografii ilościowego barometru koniunktury.

W literaturze z zakresu metod badania koniunktury gospodarczej funkcjonują dwa główne narzędzia o charakterze ilościowym, służące ocenie sytuacji w gospodarce – modele ekonometryczne oraz wskaźniki koniunktury, zwane często barometrami. Metoda modelowania ekonometrycznego, pomimo wielu zalet jak np. możliwość symulacji reakcji modelu zarówno na czynniki endogeniczne, jak i egzogeniczne, wymagają wielu restrykcyjnych, a przez to mocno upraszczających rzeczywistość założeń teoretycznych. Są one oparte na szeregu równań opisujących zależności przyczynowo-skutkowe, charakterystyczne dla funkcjonowania poszczególnych rynków. Ponadto złożona struktura oraz wysoki stopień zaawansowania matematycznego stwarzają możliwość wykorzystywania modeli do testowania wielu hipotez dotyczących prawidłowości funkcjonowania gospodarki. W tym kontekście modele ekonometryczne stają się swego rodzaju uniwersalnymi narzędziami analizy ekonomicznej. Jednak właśnie uniwersalność jest cechą najbardziej krytykowaną przez wielu ekonomistów. Powoduje ona, iż celem wyjaśniania coraz szerszego zakresu rzeczywistości stosuje się coraz więcej założeń upraszczających i idealizujących procesy, jakie zachodzą w gospodarce. Tym samym przydatność i użyteczność takich modeli staje się bardzo ograniczona.

Metoda badania stanu koniunktury w oparciu o konstrukcję syntetycznych wskaźników (barometrów), bazuje w znacznej mierze na empirycznie potwierdzonych zależnościach przyczynowo-skutkowych. Z uwagi na brak zwartej podbudowy teoretycznej, zadaniem wskaźników koniunktury nie jest wyjaśnianie przyczyn aktualnego stanu koniunktury gospodarczej. Ich rola sprowadza się raczej do bieżącej oceny stanu gospodarki oraz jej krótkookresowych prognoz. Mogą one również stanowić informację dla rządzących na temat optymalnego momentu wprowadzania określonych działań w polityce gospodarczej kraju, czy też regionu.

Konstruowanie i publikowanie syntetycznych wskaźników koniunktury, w oparciu zarówno o zmienne ilościowe, jak i jakościowe, było przedmiotem zainteresowania instytucji publicznych, jak urzędy statystyczne (w Polsce GUS) oraz instytucji naukowych, które tworzą je na potrzeby analiz makroekonomicznych oraz w odpowiedzi na zapotrzebowanie ze strony podmiotów gospodarczych, władz regionalnych i lokalnych. Syntetyczny wskaźnik koniunktury stanowi łatwą do interpretacji informację na temat bieżącej sytuacji w gospodarce kraju czy regionu, którego badanie dotyczy. Stąd współcześnie wskaźniki koniunktury stanowią swoistą wizytówkę atrakcyjności inwestycyjnej kraju lub regionu dla potencjalnych inwestorów - zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Początki budowania zwłaszcza regionalnych i lokalnych wskaźników koniunktury na świecie sięgają lat 20. ubiegłego wieku. Dotyczyły one głównie oceny sytuacji gospodarczej poszczególnych regionów (stanów) gospodarki amerykańskiej. Dopiero po II wojnie światowej, w wyniku zachodzących procesów integracyjnych z jednej strony, zaś rosnącej autonomii i upodmiotowienia regionów z drugiej, wzrastało zainteresowanie tego typu

wskaźnikami w krajach europejskich. W Polsce z uwagi na obowiązujący do końca lat 80. XX wieku system zarządzania gospodarką w sposób scentralizowany, nie istniało zapotrzebowanie na tego typu instrumenty diagnozy stanu gospodarek poszczególnych województw. Wprawdzie były podejmowane próby konstrukcji wskaźników dla niektórych województw (np. poznańskie), jednak nie zyskały one szerszego zainteresowania ze strony ówczesnych władz. Dopiero po zmianie ustroju gospodarczego w 1989 r., a w pełni w wyniku reformy administracyjnej, obowiązującej od 1999 roku, ujawniła się potrzeba konstruowania tego typu narzędzi oceny sytuacji gospodarczej poszczególnych regionów kraju. Dziś już większość samorządowych województw dysponuje własnymi wskaźnikami koniunktury, które są systematycznie publikowane w prasie oraz na stronach Urzędów Marszałkowskich¹. Należą do nich m. in. Dolny Śląsk, Małopolska, Mazowsze, Podkarpacie, Podlasie, Pomorze Zachodnie. Idąc za przykładem ww. regionów kraju, jak również wielu regionów europejskich uznałem, iż warto podjąć próbę zbudowania spełniającego podobne funkcje barometru koniunktury dla jednego z najniżej rozwiniętych regionów Polski, jakim jest województwo warmińsko-mazurskie.

Do kwantyfikacji stanu koniunktury gospodarczej w województwie warmińsko-mazurskim wykorzystałem tzw. mierniki syntetyczne, zaprezentowane m. in. w pracach Anny Maliny² i Aleksandra Zeliaś³. Służą one do określenia za pomocą jednej liczby stanu rozwoju zjawiska, którego opis wymaga użycia dość dużej liczby cech.

Podstawą konstrukcji regionalnego barometru koniunktury gospodarczej dla Warmii i Mazur, są zagregowane dane dotyczące następujących makrowielkości gospodarczych:

- liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy;
- liczba ofert pracy złożonych w urzędach pracy;
- dynamika przeciętnego wynagrodzenia sektorze przedsiębiorstw;
- dynamika produkcji sprzedanej przemysłu;
- dynamika sprzedaży detalicznej;
- liczba udzielonych pozwoleń na budowę;
- wartość wskaźnika IFO, obrazującego klimat dla biznesu w Niemczech⁴;
- wskaźnik syntetyzujący klimat sektora bankowego – Pengab.

W oparciu o zalecenia formułowane w literaturze⁵ oraz w procedurze określenia stopnia współzależności między pojedynczymi zmiennymi, a szeregiem referencyjnym, za

---

¹ Warżala R. (2012), *Pomiar i prognozowanie koniunktury gospodarczej w ujęciu regionalnym na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, s. 47-49.

² Malina A. (2004), *Wielowymiarowa analiza przestrzennego zróżnicowania struktury gospodarki Polski według województw*. Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków, s 38.

³ Zeliaś A. (2000), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*. Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków, s. 75.

⁴ Przemysł regionu Warmii i Mazur, choć pod względem wolumenu niewielki, jest w znacznym stopniu – co wykazano wcześniej w pracy doktorskiej – ukierunkowany na rynek niemiecki. Stąd można uzasadnić pojawienie się takiej zmiennej składowej w zbudowanym barometrze koniunktury.

⁵ Jednym z pierwszych ekonomistów, którzy w latach 30. XX w. przeprowadzili selekcję zmiennych na wyprzedzające, równoległe i opóźnione, był Wesley Mitchell, następnie Arthur Burns, a w latach 50. XX w. Geoffrey Moore i Victor Zarnowitz. W polskiej literaturze ekonomicznej prace z tego zakresu są udziałem m.

pomocą wskaźnika korelacji z przesunięciem, dokonałem selekcji powyższych zmiennych składowych na równoległe oraz wyprzedzające wobec szeregu referencyjnego⁶.

Efektom zastosowanej procedury badawczej są następujące zmienne składowe wskaźnika bieżącego:

- liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy;
- dynamika przeciętnego wynagrodzenia sektorze przedsiębiorstw;
- dynamika produkcji sprzedanej przemysłu;
- dynamika sprzedaży detalicznej.

Podobnie, w wyniku analizy korelacji z przesunięciem, do budowy wskaźnika wyprzedzającego wykorzystałem wartości takich zmiennych, jak:

- liczba ofert pracy złożonych w urzędach pracy;
- liczba udzielonych pozwoleń na budowę;
- wartość wskaźnika klimatu dla biznesu IFO;
- wartość wskaźnika klimatu sektora bankowego Pengab.

Otrzymane w pierwszej monografii rezultaty moich badań dowodzą, że próby konstruowania ilościowych wskaźników koniunktury w skali regionalnej są możliwe. Wartości wskaźników koniunktury dla województwa warmińsko-mazurskiego obliczone dla okresu 2005 – 2011, dostarczają zgodnych z oczekiwaniami informacji na temat przebiegu procesów rozwojowych badanego regionu. Zastosowane metody badawcze umożliwiają również konstruowanie barometrów koniunktury dla innych województw, celem obserwacji różnic w zakresie zmienności koniunktury, jakie występują pomiędzy poszczególnymi regionami kraju.

Oprócz barometru określającego bieżący stan koniunktury, jak zaznaczono wyżej zbudowałem również wersję wskaźnika wyprzedzającego zmiany koniunkturalne. Intencją autora było zbudowanie miernika o jak najdłuższym horyzoncie prognostycznym. Jednak ograniczony – w porównaniu do danych ogólnokrajowych – zakres zmiennych umożliwił przewidywanie zmian koniunkturalnych z około czteromiesięcznym wyprzedzeniem.

Opisana procedura zbudowania barometru koniunktury dla województwa warmińsko-mazurskiego ma charakter pionierski w kategorii wskaźników ilościowych. Praktycznym rezultatem pierwszej monografii było zatem stworzenie wskaźnika koniunktury dla regionu Warmii i Mazur, który potwierdza formułowane w literaturze tezy, iż przebieg zmian koniunkturalnych w poszczególnych regionach nie musi być (a w przypadku regionu Warmii i Mazur – nie jest) zbieżny z przebiegiem koniunktury w skali ogólnokrajowej. Może to stanowić istotne uzupełnienie wiedzy dotyczącej procesu realizacji polityki gospodarczej z uwzględnieniem specyfiki wahań koniunkturalnych poszczególnych

---

in. Krzysztofa Stanka, Marii Drozdowicz-Bieć, Izabelli Kudryckiej, Ryszarda Barczyka, Zygmunta Kowalczyka, Zbigniewa Matkowskiego. Por. Drozdowicz-Bieć M. (2012), *Cykle i wskaźniki koniunktury*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa, s. 76-100. Matkowski Z. (1997), *Barometry koniunktury jako metoda oceny stanu gospodarki (w:) Z prac nad syntetycznymi wskaźnikami koniunktury dla gospodarki polskiej*, pod red. Z. Matkowskiego, Prace i Materiały IRG SGH nr 45, Warszawa, s. 66-80.

⁶ W analizie koniunktury gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego zrezygnowano z tworzenia syntetycznego wskaźnika opóźnionego.

regionów kraju. Jeśli celem tej polityki ma być maksymalizacja efektywności działań rozwojowych, to powinna ona uwzględniać różną podatność regionów na wahania koniunkturalne, co znajduje odzwierciedlenie w zaproponowanym w niniejszej pracy wskaźniku koniunktury gospodarczej.

Barometry koniunktury powinny być użyteczne dla szerokiego grona analityków procesów gospodarczych, realizowanych na obszarze poszczególnych regionów kraju. Informacje na temat aktualnego stanu koniunktury gospodarczej wzbogacają bowiem wiedzę o przebiegu procesów gospodarczych, zmniejszając tym samym ryzyko podejmowania błędnych decyzji gospodarczych.

Adresatem badań koniunktury za pomocą barometru powinny być również regionalne władze samorządowe. Jednym z celów działalności władz regionalnych jest bowiem budowanie przyjaznego „klimatu” dla podejmowania działalności gospodarczej na określonym terenie. W tym kontekście bieżące publikowanie syntetycznej informacji na temat stanu koniunktury gospodarczej w regionie powinno uwiarygadniać prowadzoną na szczeblu samorządowym politykę gospodarczą. Regularnie publikowany wskaźnik odgrywa w tym przypadku rolę sygnału rynkowego, że w danym regionie stan gospodarki podlega ciągłemu monitorowaniu. Stanowi to także wyraz dbałości o interesy potencjalnych inwestorów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Dotychczasowa obserwacja polskich samorządów wskazuje, że przywiązują oni coraz większą wagę do budowania pozytywnego wizerunku obszarów, którymi administrują. Stąd też w skali kraju systematycznie wzrasta zainteresowanie instrumentami, które zwiększają prestiż i zaufanie do władz i regionu jako potencjalnego miejsca lokalizacji inwestycji.

Wnioski płynące z mojej pierwszej monografii – dotyczące zróżnicowania aktualnego stanu koniunktury gospodarczej pomiędzy obszarem całego kraju, a jednym z jego regionów (warmińsko-mazurskie) – skłaniały mnie do stawiania dalszych pytań związanych z przebiegiem wahań koniunkturalnych w pozostałych województwach kraju. Jeśli bowiem obserwacja rozbieżności w przebiegu wahań cyklicznych zaobserwowana w jednym przypadku może być uznana za prawidłowość dotyczącą wszystkich województw, to zasadnym staje się pytanie o adekwatność polityki gospodarczej, prowadzonej na szczeblu ogólnokrajowym, a nawet ponadnarodowym (UE). To właśnie pytanie skłoniło mnie do rozszerzenia prowadzonych badań z obszaru Warmii i Mazur na pozostałe województwa, i stało się przedmiotem badań drugiej monografii, zatytułowanej: *Cykle koniunkturalne w polskich regionach. Studium teoretyczno-empiryczne*.

5. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

Jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu ww. ustawy, które uznaję za znaczący wkład w rozwój nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia, wskazuję monografię, dzieło opublikowane w całości:

Tytuł osiągnięcia naukowego:

Monografia. *Cykle koniunkturalne w polskich regionach. Studium teoretyczno-empiryczne.* Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (obj. 308 s.)

Autor: Rafał Warząfa

Rok wydania: 2016.

Recenzenci:

1. Prof. dr hab. Hanna Godlewska-Majkowska
2. Prof. dr hab. Wacław Jarmołowicz

W ramach wskazanej wyżej monografii za oryginalne osiągnięcie naukowe uznaję przeprowadzenie pierwszej, kompleksowej analizy przebiegu wahań koniunkturalnych w ujęciu regionalnym w Polsce, wraz z oceną zależności budowy morfologicznej cykli regionalnych od struktury gospodarczej poszczególnych regionów kraju.

6. Omówienie celu naukowego monografii: „*Cykle koniunkturalne w polskich regionach. Studium teoretyczno-empiryczne*” i osiągniętych wyników wraz ze wskazaniem ich praktycznego wykorzystania.

Pierwszym celem naukowym ww. monografii była identyfikacja zjawiska wahań koniunkturalnych w Polsce w ujęciu regionalnym oraz poszukiwanie różnic w ich budowie morfologicznej. Drugim celem naukowym była ocena charakteru i stopnia zależności wahań cyklicznych od struktury gospodarczej regionów.

Prezentowana monografia pt.: *Cykle koniunkturalne w polskich regionach. Studium teoretyczno-empiryczne*, jest kontynuacją moich badań na temat zmienności koniunktury i jej uwarunkowań w ujęciu regionalnym. Pytania badawcze, jakie sformułowałem w pierwszej monografii, dotyczące rozbieżności między morfologią wahań cyklicznych jednego z najbiedniejszych regionów kraju (warmińsko-mazurskie), a zmianami w poziomie aktywności gospodarczej dla Polski – zostały tutaj rozszerzone na wszystkie regiony kraju.

Istota przedmiotu badań ww. monografii dotyczyła weryfikacji empirycznej dwóch sformułowanych w literaturze tez. Pierwszą z nich jest pogląd Michaela Niemiry i Philipa Kleina, zgodnie z którym wyższemu poziomowi rozwoju regionalnego powinna towarzyszyć większa „odporność” na wahania koniunkturalne. Z kolei słabiej rozwinięte regiony doświadczają zazwyczaj bardziej gwałtownych zmian koniunktury.

Drugim zadaniem badawczym było udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie: czy poziom zbieżności regionalnych cykli koniunktury z cyklem ogólnokrajowym ulega zwiększeniu, czy też obniżeniu w czasie? W tym zakresie w literaturze przedmiotu funkcjonują dwie przeciwstawne koncepcje teoretyczne.

Pierwszą z nich jest twierdzenie Paula Krugmana, zgodnie z którym integracja gospodarcza oznacza wzrost regionalnej koncentracji działalności przemysłowej, co z kolei

prowadzi do sektorowych lub nawet regionalnych szoków, zwiększając tym samym prawdopodobieństwo wstrząsów asymetrycznych i rozbieżnych cykli koniunkturalnych⁷.

Stosownie do drugiej koncepcji integracja gospodarcza prowadzi do symetrycznych zmian wielkości ekonomicznych, których skutkiem są bardziej zsynchronizowane cykle koniunkturalne, zarówno w ujęciu narodowym, jak i regionalnym⁸.

Realizacji powyższych celów podporządkowane są następujące hipotezy badawcze, o charakterze ogólnym:

- 1) istniejący od kilkunastu lat układ regionalny 16 województw w Polsce daje możliwość prowadzenia badań z zakresu przebiegu wahań koniunkturalnych w ujęciu regionalnym;
- 2) istnieją określone, choć niejednoznaczne zależności pomiędzy przebiegiem i budową regionalnych i krajowych cykli koniunkturalnych;
- 3) cechy morfologiczne wahań koniunkturalnych w Polsce w ujęciu regionalnym są zróżnicowane.

Celem weryfikacji przyjętych hipotez badawczych przeprowadziłem szczegółowe badania empiryczne w zakresie budowy cykli koniunkturalnych w układzie regionalnym w Polsce, jak również dokonałem pogrupowania województw pod względem podobieństwa struktur gospodarczych, aby następnie odnieść specyfikę budowy morfologicznej cykli do określonej struktury gospodarczej województw. Zbadałem zmienność szeregów czasowych produkcji przemysłowej, budowlano-montażowej, sprzedaży detalicznej oraz zatrudnienia⁹.

W badaniach cech morfologicznych cykli wykorzystałem stosowane obecnie metody analizy wahań koniunkturalnych.

Do eliminacji czynnika sezonowości oraz wahań przypadkowych z szeregów czasowych wykorzystałem metodę TRAMO/SEATS. Jest to metoda zalecana przez międzynarodowe organizacje statystyczne, m. in. EUROSTAT. Do estymacji czynnika cyklicznego z odsezonowanych uprzednio danych empirycznych, za pomocą metody TRAMO/SEATS, zastosowałem jedno z najczęściej stosowanych narzędzi we współczesnych badaniach cykliczności – filtr Lawrence'a J. Christiano i Terry'ego J. Fitzgeralda (CF). Filtr ten umożliwia uzyskanie wyjściowego szeregu czasowego, który składa się z takiej samej liczby obserwacji, co szereg wejściowy. Jest to istotne w przypadku, gdy szeregi czasowe są stosunkowo krótkie, co dotyczy również badań regionalnych w Polsce. Ponadto filtr CF

---

⁷ Krugman P. (1991), *Increasing returns and economic geography*, "Journal of Political Economy", Vol. 99, s. 488-498.

⁸ Artis, M., Zhang W. (1997), *International Business Cycles and the ERM: Is There a European Business Cycle?*, "International Journal of Finance and Economics", vol. 2(1), s. 14; Barrios S., Lucio J. (2003), *Economic Integration and Regional Business Cycles: Evidence from the Iberian Regions*, "Oxford Bulletin of Economics and Statistics", Vol. 65 (4), s. 512; Beine M., Candelon B., Sekkat K. (2003), *EMU membership and business cycle phases in Europe: Markov-switching VAR analysis*, "Journal of Economic Integration", No. 18, s. 229; Marelli E. (2007), *Specialisation and Convergence of European Regions*, "The European Journal of Comparative Economics", vol. 4 No 2, s. 176.

⁹ W przypadku województw nie ma możliwości badania przebiegu zmienności produktu regionalnego brutto, ze względu na niską częstotliwość publikacji (tylko roczna), jak również zakres opóźnień w publikacji przez GUS (2 lata). Z tego względu w literaturze dopuszcza się analizę przebiegu pojedynczych zmiennych, będących składnikami produktu regionalnego brutto.

umożliwia ograniczenie analizy *stricte* do zakresu wahań koniunkturalnych, a ponadto uwzględnia przy estymacji informację o tym, czy dekomponowany szereg czasowy jest stacjonarny czy nie, co jest cechą pożądaną z punktu widzenia jakości estymacji¹⁰.

Podstawą oznaczenia punktów zwrotnych (z uprzednio wyestymowanego czynnika cyklicznego), była znana w literaturze procedura autorstwa Gerharda Bry'ego i Charlotte Boschan. Otrzymane w ten sposób szeregi wahań cyklicznych poddałem analizie morfologicznej, z wykorzystaniem miar zmienności i asymetrii. W celu określenia stopnia synchronizacji cykli zmierzyłem poziom korelacji równoczesnych i krzyżowych oraz przeanalizowałem zmiany w czasie wartości współczynników korelacji. Badania współzbieżności uzupełniłem o analizę przy wykorzystaniu miar spektralnych: współczynnika koherencji i przesunięcia fazowego. Otrzymane wyniki poddałem konfrontacji z rzeczywistym przebiegiem krzywych reprezentujących wahania cykliczne, za pomocą analizy graficznej.

Do analizy podobieństwa struktur gospodarczych województw wykorzystałem metody wielowymiarowej analizy porównawczej, a w szczególności miary podobieństwa struktur, natomiast do uporządkowania struktur gospodarczych pod kątem ich ekonomicznego rozwoju, zastosowałem tzw. mierniki syntetyczne.

Przeprowadzone badania potwierdziły możliwość identyfikacji przebiegu wahań koniunkturalnych w ujęciu regionalnym, co pozwoliło na pozytywną weryfikację pierwszej hipotezy. Mimo stosunkowo krótkiego okresu badawczego, jakim były lata 2000-2014 (wrzesień), udało się wyodrębnić co najmniej trzy pełne cykle koniunkturalne (a w niektórych przypadkach więcej) dla poszczególnych regionów. Jest to o tyle istotne, że umożliwia później ewentualne obserwowanie pewnych prawidłowości zachodzących w przyszłości przebiegach cykli regionalnych, i które można by było też weryfikować w kolejnych zwrotach koniunktury. Wcześniejsze badania autora z lat 2005-2011 nie stwarzały bowiem takich możliwości.

W świetle otrzymanych wyników można stwierdzić, iż procesy obserwowane w regionach państw europejskich są również udziałem regionów naszego kraju. Zaobserwowano bowiem zarówno przypadki wzrostu synchronizacji, jak i zwiększenia poziomu desynchronizacji wahań cyklicznych. Nie ma tu jednak zarazem jakiegoś jednego wzorca tych procesów. Dotyczą one bowiem zarówno biednych, jak i bogatych regionów, o zróżnicowanej strukturze PKB i różnym położeniu geograficznym. Tym nie mniej można jednakże wskazać na pewne prawidłowości, które także zaobserwowano w krajach członkowskich UE.

I tak jedną z nich jest obserwowalny wzrost odrębności cyklicznej regionów zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie państw trzecich. W przypadku Polski dotyczy

---

¹⁰ Ta cecha filtra CF jest podkreślana w literaturze i stanowi o jego przydatności do badań identyfikacji cyklu koniunkturalnego. Por. Skrzypczyński P. (2010), *Metody spektralne w analizie cyklu koniunkturalnego gospodarki polskiej*, NBP „Materiały i Studia” nr 252, s. 200; Wośko Z. (2009), *Czy filtry liniowe są przydatnym narzędziem badania koniunktury? Analiza spektralna na przykładzie ankietowych wskaźników koniunktury* (w:) *Koniunktura gospodarcza. Od banki internetowej do kryzysu subprime*, pod red. J. Czech-Rogosz, J. Pietruchy i R. Żelaznego, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, s. 98.

to w największym stopniu województw zachodniej części kraju. Można przy tym przypuszczać, iż jest to naturalna konsekwencja wynikająca z większego, niż w pozostałych regionach, znaczenia powiązań województw Polski zachodniej z gospodarką niemiecką. Jest również grupa regionów o rosnącej względem cyklu ogólnokrajowego synchronizacji. Są to głównie regiony Polski centralnej oraz województwo pomorskie. Pozostałe regiony wykazywały zróżnicowane tendencje w zakresie zbieżności wahań cyklicznych. Zwraca przy tym uwagę specyfika przebiegu wahań cyklicznych w jednym z województw Polski wschodniej – podlaskim, które – podobnie jak zachodnie województwa – wykazywało rosnącą desynchronizację wahań z cyklem ogólnokrajowym.

Dokonując ogólnej oceny przebiegu wahań koniunkturalnych w polskich regionach, w latach 2000-2014, można zaś było sformułować ogólny wniosek, że przebieg ten nie jest jednolity i podlega trzem głównym uwarunkowaniom, a mianowicie:

- a) poziomowi rozwoju regionalnego, określonego za pomocą stanu struktury gospodarczej;
- b) położenia geograficznego;
- c) rodzaju badanej zmiennej.

Czynniki te determinują w znacznej mierze kształt i budowę morfologiczną cykli oraz wpływają na występowanie w czasie punktów zwrotnych.

Przedmiotem analizy w niniejszej pracy był poziom dopasowania zmienności produkcji przemysłowej w poszczególnych regionach do przebiegu analogicznego szeregu czasowego w skali ogólnokrajowej. Już na podstawie analizy współczynnika koherencji można było zauważyć, jak zróżnicowane pod względem dopasowania do szeregu referencyjnego są poszczególne regiony. Najwyższym poziomem dopasowania cechują się takie województwa, jak: śląskie (0,87), mazowieckie (0,72), wielkopolskie (0,71), kujawsko-pomorskie (0,69), pomorskie (0,68) oraz małopolskie (0,60). Są to regiony o stosunkowo dużym udziale w PKB kraju, a więc mają również znaczny udział w kształtowaniu przebiegu wahań koniunktury kraju ogółem. Znacznym stopniem dopasowania odznaczały się także: dolnośląskie, zachodniopomorskie, podkarpackie i świętokrzyskie. Natomiast województwa tzw. Ściany Wschodniej (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie) oraz łódzkie, opolskie i lubuskie cechowały się pod tym względem najniższym poziomem dopasowania do szeregu referencyjnego. Jak wykazano również w pracy, regiony Polski wschodniej charakteryzują się niskim poziomem uprzemysłowienia oraz wyższym udziałem rolnictwa w PKB (z wyjątkiem podkarpackiego), co decyduje o ich odmienności, natomiast pozostałe regiony położone w zachodniej części kraju oraz województwo łódzkie, posiadają względnie słabo zróżnicowaną strukturę gospodarki regionalnej, zależnej od popytu na towary konkretnej branży. Cechy te mogą stanowić o niższym od pozostałych regionów poziomie dopasowania do szeregu referencyjnego.

Poziom zbieżności wahań regionalnych z cyklem odniesienia (Polska ogółem) nie jest stały w czasie. Analiza zmian stopnia synchroniczności wahań regionalnych w latach 2000-2014 za pomocą korelacji rekursywnych, umożliwiła dokonanie podziału województw pod tym względem na cztery grupy. Pierwszą z nich stanowią regiony, których cykl wykazuje

stale rosnącą w czasie synchronizność z cyklem ogólnokrajowym. Zaliczono tutaj województwa: łódzkie, małopolskie i pomorskie. Drugą i zarazem najliczniejszą grupę tworzą województwa, których cykle koniunkturalne z roku na rok wykazują coraz większą odmienność od cyklu Polski ogółem, a są to: dolnośląskie, lubuskie, opolskie, podlaskie, śląskie i wielkopolskie. Do trzeciej grupy zaliczono te regiony, które do pewnego okresu (lata 2009-2010), wykazywały spadek poziomu zbieżności cyklicznej, a następnie zauważono wśród nich tendencję wzrostową w tym zakresie. Są to województwa: kujawsko-pomorskie, lubelskie, mazowieckie, warmińsko-mazurskie oraz zachodniopomorskie. Ostatnią, czwartą grupę tworzą regiony, które początkowo wykazywały rosnącą w czasie zbieżność cykli, po czym nastąpiło odwrócenie tendencji. Zaliczono tutaj województwa: podkarpackie i świętokrzyskie.

Oceniając zmiany stopnia synchronizacji cykli regionalnych z cyklem krajowym można skonstatować, że nie we wszystkich regionach zaobserwowano wzrost dywergencji w zakresie przebiegu wahań. Nie występuje też jeden wspólny dla wszystkich województw trend w zakresie zmian poziomu zbieżności cyklicznej. Zmiany w poszczególnych regionach są związane głównie z ich położeniem, przy czym występuje wyraźna zależność między regionami położonymi w zachodniej części kraju, a spadkiem poziomu synchronizacji regionalnych wahań koniunkturalnych z cyklem ogólnokrajowym. Pod tym względem, również podkarpackie i świętokrzyskie wykazują w ostatnim okresie spadek poziomu zbieżności z cyklem krajowym. Nieco zaskakujący może być spadkowy trend synchronizności dla jednego z województw tzw. Ściany Wschodniej – podlaskiego. Specyfika tego regionu wynika z wyższego od przeciętnego w kraju udziału rolnictwa w PKB oraz obecności tzw. klastrów przemysłu rolno-spożywczego na jego terenie, co czyni je bardziej podatnym na szoki w rolnictwie, nie zaś na wahania produkcji przemysłowej sensu *stricto*. Branże związane z produkcją rolną posiadają własne cykle, które ze względu na swoją specyfikę nie zawsze muszą być zbieżne z cyklem produkcji przemysłowej.

Dokonując weryfikacji hipotezy dotyczącej zależności między poziomem rozwoju regionu a jego wrażliwością na zmiany koniunktury otrzymano niejednoznaczne wyniki. Najwyższe amplitudy wahań koniunkturalnych oraz towarzyszące temu wysokie wartości odchyłeń standardowych stwierdzono w przypadku szeregu czasowego przemysłu w województwach: dolnośląskim, lubelskim, śląskim, pomorskim, świętokrzyskim, małopolskim i kujawsko-pomorskim. W odniesieniu do cykli budowlanych, największą zmienność wykazywały wahania w: mazowieckim, podlaskim, lubelskim, opolskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim. Podobna właściwość dotycząca przebiegu sprzedaży detalicznej była udziałem: lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego oraz zachodniopomorskiego. Z kolei w przypadku wahań zatrudnienia, największą zmienność w tym zakresie wykazywały: łódzkie, lubelskie, opolskie, śląskie, świętokrzyskie i zachodniopomorskie. Jak wynika z powyższego zestawienia, wysoki poziom rozwoju regionu nie zawsze i nie w każdym przypadku determinuje większą odporność na zmiany koniunkturalne. Powyższa konstatacja nie daje

zatem podstawy do jednoznacznie pozytywnej weryfikacji poglądów Michaela Niemiry i Philipa Kleina.

Z kolei najmniejszą zmienność przebiegu wahań w przemyśle wykazywały województwa: łódzkie, mazowieckie, podkarpackie, podlaskie i wielkopolskie. W odniesieniu do budownictwa były to regiony: dolnośląskie, małopolskie, śląskie i wielkopolskie. W zakresie zmienności sprzedaży detalicznej najmniejsze wahania były udziałem: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, lubelskiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego i wielkopolskiego. W przypadku zmian zatrudnienia najmniejsze wahania dotyczyły: dolnośląskiego, małopolskiego, mazowieckiego, podlaskiego, pomorskiego i wielkopolskiego. Powyższe zestawienia województw o najmniejszych poziomach zmienności wahań potwierdzają sformułowane wcześniej spostrzeżenia, że podział ten nie jest klarowny w odniesieniu do osiągniętego poziomu rozwoju. W obu bowiem grupach znajdują się województwa zarówno o najwyższym w kraju poziomie rozwoju, jak również te, których poziom rozwoju jest relatywnie najniższy.

Badane regiony wykazują także zróżnicowaną wrażliwość na występujące w gospodarce „szoki”, zarówno pozytywne (np. przystąpienie do UE), jak i negatywne (kryzys lat 2008-2013). Analizując wartości amplitud wahań cyklicznych produkcji przemysłowej, pomimo nielicznych odstępstw, można było zaobserwować korelację między poziomem rozwoju regionu a stopniem wrażliwości na wspomniane zaburzenia równowagi gospodarczej. Regiony o dużym potencjale gospodarczym, ze zróżnicowaną strukturą produkcji oraz o wysokim poziomie technologicznym wytwarzanych produktów, wykazują większą odporność na wahania koniunktury. Potwierdza to również analiza morfologii cykli w ujęciu regionalnym. Otrzymane wartości odchylenia standardowego, jak też dane o przeciętnej amplitudzie faz oraz cykli, były niższe dla województw o wyższym poziomie rozwoju. Widoczny jest także związek między położeniem regionu, a jego zbieżnością z cyklem odniesienia, tzn. produkcją przemysłową Polski ogółem.

Drugą – oprócz analizy morfologii wahań koniunkturalnych w regionach – częścią badań opisanych w monografii, była ocena regionalnego zróżnicowania struktur gospodarczych pod kątem wytworzonego produktu regionalnego brutto, zarówno w ujęciu popytowym, jak i podażowym. Miała ona na celu z jednej strony – wyodrębnienie grup województw charakteryzujących się największym podobieństwem pod względem struktury regionalnego PKB, zaś z drugiej – ich uporządkowanie w kolejności od najbardziej do najmniej rozwiniętej struktury gospodarczej. Zamiarem badawczym w tym przypadku było poszukiwanie podobieństw struktury PKB wśród województw oraz ich uporządkowanie pod względem ukształtowanej struktury – od najwyższej do najniższej rozwiniętej¹¹. Analiza potwierdziła fakt występowania znacznych dysproporcji strukturalnych wśród województw.

Istotną konkluzją płynącą z tego etapu badań gospodarek województw – zarówno od strony podażowej, jak i popytowej – jest to, że nie ma jednej, prostej zależności między

---

¹¹ Jako najwyższej rozwinięte struktury przyjęto, te, które charakteryzowały się względnie najwyższym udziałem usług (lub sektora prywatnego) i jednocześnie najniższym udziałem rolnictwa (lub sektora publicznego) w regionalnym produkcie brutto.

ukształtowaną strukturą regionalnego produktu krajowego brutto, a poziomem rozwoju regionu, mierzonym wartością PKB na mieszkańca.

Potwierdzeniem powyższego wniosku w przypadku wyników badania podobieństwa struktur regionalnych od strony podażowej, jest województwo mazowieckie, które będąc liderem w poziomie rozwoju mierzonego wartością PKB na mieszkańca, jednocześnie posiada wyższy udział rolnictwa w PKB od takich województw, jak: małopolskie, pomorskie, czy podkarpackie. Pozostałymi regionami, które charakteryzują się już wyższym od przeciętnego w kraju udziałem rolnictwa i jednocześnie należą do grupy regionów o ponadprzeciętnie wysokim poziomie rozwoju, są: wielkopolskie, lubuskie, opolskie, łódzkie i zachodniopomorskie. Regiony Polski wschodniej (za wyjątkiem podkarpackiego), tradycyjnie posiadające wyższy od przeciętnego udział rolnictwa w strukturze PKB, znalazły się na końcowych miejscach rankingu. Można przy tym sądzić, że wynika to z dwóch czynników, tzn. takiej struktury branżowej przemysłu, która generuje większą wartość dodaną oraz względnie wyższego udziału usług o charakterze rynkowym. Posiadające w swej strukturze bardziej konkurencyjne gałęzie przemysłu regiony Polski zachodniej, północno-zachodniej i południowej zajmują w rankingu wyższe pozycje. Prowadzi to również do konkluzji, iż wyższy w regionie – od przeciętnego w strukturze PKB kraju – udział rolnictwa nie koliduje z osiąganiem względnie wysokiego poziomu rozwoju. To, co w opinii autora może przesądzać o pozycji w rankingu pod względem poziomu rozwoju, to poziom innowacyjności, a zarazem i konkurencyjności przemysłu w ramach regionalnej specjalizacji¹². Regiony posiadające w swej strukturze gałęzie przemysłu charakteryzujące się innowacyjnością, a przez to wyższą wartością dodaną, wykazują się wyższym poziomem wytworzonego PKB na mieszkańca.

Wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej

Przeprowadzone w drugiej, autorskiej monografii badania empiryczne z zakresu budowy morfologicznej regionalnych cykli koniunktury w Polsce dowiodły – w ocenie autora – tezy, iż przebieg wahań koniunkturalnych w polskich regionach nie jest jednolity, a co za tym idzie nie można mówić o jednakowym wzorcu zmienności koniunkturalnej w gospodarce polskiej, z uwzględnieniem perspektywy regionalnej. Można zatem sformułować wniosek, iż przebieg wahań cyklicznych w Polsce ogółem stanowi w pewnym sensie „wypadkową” zmienności cyklicznej poszczególnych regionów kraju. Wprawdzie zgromadzone szeregi czasowe – jak na standardy badań koniunkturalnych – są stosunkowo krótkie, to jednak zdaniem autora – są wystarczająco długie dla rozpoznania różnic w budowie morfologicznej szeregów czasowych analizowanych w pracy zmiennych o zasięgu regionalnym.

Zidentyfikowane w omawianej monografii różnice w budowie morfologicznej cykli regionalnych, czyli w praktyce – w zakresie zbieżności wahań koniunkturalnych, dotyczą w swej istocie ważnego i aktualnego obecnie problemu, jakim jest rozwój w warunkach tzw.

---

¹² Warząła R. (2015), *Specialization and business cycles fluctuations of Polish regions*, „Managerial Economics”, Vol. 16, No. 2, s. 175-188.

optymalnego obszaru walutowego. Wprawdzie kwestia ta jest przedmiotem analiz przeważnie na szczeblu państw narodowych, uczestniczących w jednolitym obszarze walutowym, jednak – jak wykazano to w monografii – może być również obserwowana w ramach kraju i jego poszczególnych regionów. W tym znaczeniu – jak wynika z analizy literatury przedmiotu – istotnym warunkiem właściwego funkcjonowania optymalnego obszaru walutowego jest wysoki poziom zbieżności wahań cyklicznych¹³. W sytuacji jej braku można mówić o pewnych kosztach wspólnej polityki stabilizacyjnej państwa, a ich minimalizację utrudnia z jednej strony indywidualizacja części instrumentów polityki fiskalnej, realizowanej na szczeblu regionalnym (różnice w podatkach lokalnych, obecność lub brak tzw. specjalnych stref ekonomicznych), zaś z drugiej strony – sam fakt funkcjonowania jednolitego obszaru walutowego może prowadzić do monopolizacji gospodarek regionów i w efekcie – do wzrostu podatności na tzw. szoki sektorowe. W warunkach desynchronizacji wahań cyklicznych – jak się wskazuje w literaturze – powinny występować wyższe transfery fiskalne. Jednak ich skala, a przede wszystkim efektywność zależy od precyzyjnej i rzetelnej diagnozy stanu gospodarki regionalnej. Im bardziej dokładny obraz przebiegu działalności gospodarczej w poszczególnych regionach uda się odwzorować, tym większe szanse na to, aby ingerowanie w procesy gospodarcze usprawniało ich przebieg i służyło wzrostowi efektywności gospodarowania¹⁴.

Praktycznym rezultatem regionalnych badań koniunktury, mogą być stosowne działania podejmowane przez regionalne władze samorządowe. Informacje na temat zmian koniunkturalnych w regionach powinny być jednak – i przede wszystkim – podstawą do prowadzenia skutecznej i adekwatnej polityki gospodarczej, realizowanej na szczeblu regionalnym, jak też jej oceny. Jeśli procesy dywergencji rozwoju oraz desynchronizacji wahań regionalnych będą się bowiem nasilały, to będzie to również oznaczać wzrost znaczenia polityki gospodarczej realizowanej na szczeblu regionu, która uwzględnia specyfikę cykliczności rozwoju tych obszarów. Tym samym, badania przebiegu wahań cyklicznych w ujęciu regionalnym będą nabierały coraz większego znaczenia. Może stanowić to asumpt do kontynuowania zapoczątkowanych przez autora badań koniunktury w regionach, jako istotnego uzupełnienia informacji na temat stanu koniunktury gospodarczej w kraju ogółem.

W jednym ze swych artykułów Paul Krugman stawia również tezę dotyczącą zależności pomiędzy poziomem specjalizacji regionu, a jego podatnością na wahania koniunkturalne¹⁵. Kwestia ta była przedmiotem moich badań opisanych w artykule: *Specialization and business cycles fluctuations of Polish regions*¹⁶. Otrzymane wyniki wskazują, że generalnie poziom specjalizacji w polskich regionach uległ w badanym okresie obniżeniu, a wyjątkiem

¹³ Barczyk R., Lubiński M. (2009), *Dylematy stabilizowania koniunktury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, s. 230.

¹⁴ Adamowicz E. (2013), *Badania koniunktury. Fakty. Użyteczność*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, s. 109.

¹⁵ Krugman P. (1993), *Lessons of Massachusetts for EMU*, (w:) Torres, F., Giavazzi, F. (eds.) *Adjustment and Growth in the European Monetary Union*, CEPR and Cambridge University Press, s. 242-244.

¹⁶ Warząta R. (2015), *Specialization and business cycles fluctuations of Polish regions*, *Managerial Economics*, No. 16/2, s. 175-188.

jest województwo mazowieckie. Z kolei najbardziej wyspecjalizowane województwa to: lubelskie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie. W kilku regionach (opolskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie) poziom specjalizacji uległ niewielkim zmianom w badanym okresie. Odnosząc zarówno poziom specjalizacji, jak i jego zmiany, do „wrażliwości” polskich regionów na zmiany koniunkturalne można stwierdzić, że poza nielicznymi wyjątkami, istnieje zależność między badanymi zjawiskami. Te regiony, które wykazywały niższy zakres specjalizacji i zarazem posiadały bardziej zróżnicowaną strukturę produkcji – charakteryzowały się bardziej łagodnym przebiegiem wahań koniunkturalnych. Zostało to potwierdzone w wyodrębnionych wahaniach cyklicznych przez pomiar takich cech morfologicznych, jak: amplituda i długość faz oraz cykli, intensywność wahań jak również asymetryczność cykli na korzyść faz wzrostowych.

W swojej dalszej pracy naukowej chciałbym kontynuować zapoczątkowane badania koniunktury gospodarczej w ujęciu regionalnym. W badaniach tego rodzaju ważną rzeczą jest bowiem systematyczność. W krajach Europy Zachodniej monitorowanie stanu koniunktury gospodarczej w ujęciu regionalnym, ma znacznie dłuższą tradycję. Tylko odpowiednio długie szeregi czasowe danych empirycznych pozwalają na wyodrębnienie wielu cykli koniunktury, co umożliwia systematyczną obserwację prawidłowości oraz zachodzących zmian w zakresie budowy morfologicznej cykli regionalnych. Stwarza to również możliwość wtórnej weryfikacji wniosków sformułowanych na podstawie kilkunastoletniego przedziału czasowego, jaki był przedmiotem moich badań opisanych w monografii habilitacyjnej.

Mój dorobek naukowo-badawczy pochodzący z okresu po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych (do 2015 roku) obejmuje 34 prace recenzowane oraz 16 nierecenzowanych w formie raportów nt. stanu koniunktury gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego oraz analiz zamawianych przez Ministerstwo Skarbu Państwa. Publikacje w czasopismach zamieszczonych w wykazie czasopism punktowanych MNiSW to 25 pozycji (w tym 23 samodzielne), które były opublikowane w ogólnopolskich i zagranicznych czasopismach lub zeszytach naukowych, takich jak: *Ekonomista*, *Wiadomości Statystyczne*, *Studia Regionalne i Lokalne*, *Samorząd Terytorialny*, *Studia Ekonomiczne PAN*, *Equilibrium*, *Barometr Regionalny*, *Olsztyn Economic Journal*, *Managerial Economics*, *European Scientific Journal*, *Prace i materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH w Warszawie*, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*. Spośród prac recenzowanych 5 było opublikowanych w języku angielskim. Ponadto jestem samodzielnym autorem dwóch jednotematycznych monografii oraz czterech rozdziałów w monografiach (w tym trzech samodzielnie). Łączna liczba cytowań według *Google Scholar* wynosi 31, a index Hirscha wynosi 3. Syntetyczna charakterystyka mojego dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora została przedstawiona w tabeli nr 1.

Tabela 1.

Dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia naukowego doktora w latach 2006-2015

Rodzaj oryginalnej publikacji	liczba	Punkty wg MNiSW
Monografie autorskie	2	45
Rozdziały w monografiach	4	18
Artykuły recenzowane w j. polskim	21	137
Artykuły recenzowane w j. angielskim	5	48
Materiały pokonferencyjne	2	2
Analizy, raporty, ekspertyzy	16	16
RAZEM	50	266

7. Uczestnictwo w stażach i konferencjach naukowych

Swoje spostrzeżenia naukowe, dotyczące regionalnych cykli koniunkturalnych konfrontowałem również w ramach stażu naukowo-dydaktycznego na Uniwersytecie w Sassari we Włoszech. Wyjazd był rezultatem zaproszenia wystosowanego przez prof. Marco Vanniniego, pracownika Wydziału Nauk Ekonomicznych i Biznesu (Department of Economics and Business University of Sassari). Przedmiotem wykładów i dyskusji była kwestia dualizacji rozwoju w ujęciu międzynarodowym oraz wewnątrz krajowym, na przykładzie włoskiego regionu-wyspy, jaką jest Sardynia. Wyspa ta jako region jest zbliżona do Warmii i Mazur pod względem struktury gospodarczej. Stąd – podobnie jak Warmia i Mazury – istotnie odbiega pod względem poziomu rozwoju, a tym samym i zakresem „wrażliwości” na przebieg wahań koniunkturalnych od reszty gospodarki włoskiej. Nie bez znaczenia w obu regionach jest ponadprzeciętny udział usług, w tym zwłaszcza turystyki, który – ze względu na sezonowość popytu turystycznego – dodatkowo wzmacnia amplitudę wahań koniunkturalnych w obu regionach. Wymiernym rezultatem współpracy z uniwersytetem w Sassari jest wspólny artykuł pt. *„Convergence of business cycles in less developed regions with the rest area of country – the case of Warmia and Mazury and Sardinia”*. Artykuł jest obecnie na etapie recenzji wydawniczej. Współpraca z uniwersytetem we Włoszech jest także kontynuowana w zakresie planowanej wspólnie konferencji naukowej na temat rozbieżności w zakresie poziomu rozwoju i przebiegu wahań cyklicznych w ujęciu regionalnym. Ponadto w przygotowywanym wniosku o dofinansowanie badań naukowych pt. *„Badanie zmienności koniunktury w ujęciu regionalnym w Polsce”* zamierzam włączyć do zespołu badawczego prof. Marco Vanniniego, co nada naszym badaniom charakter międzynarodowy.

Weryfikację prowadzonych badań, opisanych w publikacjach, konfrontowałem również uczestnicząc w krajowych i międzynarodowych konferencjach i seminariach naukowych. Od 2005 roku brałem udział w ośmiu konferencjach i seminariach naukowych, na których wygłaszałem referaty. Organizatorami konferencji były wyższe uczelnie oraz instytuty badawcze (szczegółowe zestawienie konferencji – Załącznik).

8. Zestawienie osiągnięć dydaktycznych

Moje doświadczenie pedagogiczne wiąże się z wykonywaniem od 2000 roku zawodu nauczyciela akademickiego na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Moją aktywność pedagogiczną można przedstawić w następujących płaszczyznach:

a) Działalność dydaktyczna – prowadzenie zajęć dydaktycznych

Od 2000 roku prowadziłem zajęcia ćwiczeniowe z mikro i makroekonomii na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, na kierunku ekonomia. Od 2006 roku, czyli od momentu zatrudnienia na stanowisku adiunkta, prowadzę zajęcia wykładowe oraz ćwiczeniowe z przedmiotów: makroekonomia i koniunktura gospodarcza.

b) Prowadzenie seminariów magisterskich oraz licencjackich i promotorstwo prac dyplomowych

W latach 2006 – 2015 prowadziłem seminaria dyplomowe dla studentów studiów magisterskich i licencjackich. Łącznie w wymienionych latach wypromowałem około 100 dyplomantów (magistrów oraz licencjatów). Ponadto w 2010 roku byłem opiekunem I roku studiów niestacjonarnych, na kierunku ekonomia, Wydziału Nauk Ekonomicznych UWM w Olsztynie, za co otrzymałem nagrodę Rektora, za osiągnięcia w dziedzinie organizatorskiej.

c) Doskonalenie procesu kształcenia studentów

W okresie wdrażania na Wydziale Nauk Ekonomicznych nowych Krajowych Ram Kwalifikacji, byłem odpowiedzialny za opracowanie sylabusów z przedmiotu makroekonomia, na kierunkach: ekonomia i zarządzanie. W latach 2005-2011 moja działalność organizatorska polegała również na pełnieniu funkcji opiekuna Koła Naukowego Makroekonomii oraz współorganizatora corocznych seminariów kół naukowych. Liczne spotkania oraz dyskusje ze studentami na tematy makroekonomiczne owocowały corocznym uczestnictwem członków naszego koła w międzynarodowych seminariach kół naukowych, organizowanych przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Wymiernym dowodem tego uczestnictwa są publikacje studentów oraz nagrody przyznane przez członków jury. Członkowie naszego koła brali również aktywny udział w seminariach organizowanych przez inne ośrodki naukowe w Polsce. Prowadziłem również wykłady na zaproszenie Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, oddział w Olsztynie. Ponadto w latach 2013-2015 byłem współorganizatorem Olsztyńskich Dni Nauki i Sztuki, na których także prowadziłem wykłady i zajęcia warsztatowe. Rezultatem tego było uzyskanie w 2015 r. nagrody Rektora UWM za osiągnięcia w dziedzinie organizacyjnej.